

ร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่แซแล บ้านห้วยน้ำริน
ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

โดย นายสมชาย จระบ่อ และคณะ

พฤษภาคม 2546

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

ร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่แซแล บ้านหัวน้ำวิน
ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

โดย นายสมชาย จะม่อ และคณะ

พฤษภาคม 2546

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

ร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่ แชนแล
บ้านห้วยน้ำริน ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คณะผู้วิจัย

นาย สมชาย	จะย่อ	หัวหน้าโครงการ
นาย พนาธรรม	จะบุ	ฝ่ายบัญชี
นาย จะย่อ	จะกำ	ทีมวิจัย
นาย จะงะ	แสงทอง	-
นาย มาณพ	จะย่อ	-
นาย นิพนธ์	เสได้	-
นาย จะพือ	แก้หนาน	ผู้ดำเนินงาน
นาย จะกำทอง	จะดี	ผู้ดำเนินงาน
นาย จะแบะ	จะบุ	ผู้ดำเนินงาน
นาย แหมะแก	จะกอ	ผู้ดำเนินงาน
นาง นาทอ	จะหา	ผู้ดำเนินงาน

พฤษภาคม 2546

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

คำนำ

เนื่องจากงานวิจัยเรื่อง โครงการแนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ของเผ่าลาหู่แซแล ได้มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมชนเผ่า ซึ่งมีความสำคัญและจะขาดไม่ได้ ดังนั้นทีมงานวิจัยได้มองเห็นอนาคตของชนรุ่นหลัง เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมสูญหายและยังคงอยู่ต่อไปไม่ว่ารุ่นไหนๆ ดังนั้นทีมงานวิจัยจึงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค) ให้มาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ทางแนวทางฟื้นฟูและสืบสานประเพณีวัฒนธรรม เพื่อไม่ให้เสื่อมสูญไปกับชนรุ่นหลัง

รายงานวิจัย เรื่อง แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่แซแล เดิมนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นโดยมีความเป็นมาของวัฒนธรรมของเผ่าลาหู่แซแล ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และทางทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเป็นประโยชน์กับลูกหลานของชนเผ่าลาหู่แซแล ได้เห็นความสำคัญของประเพณีและสืบทอดต่อไปอย่างไม่สูญหายและถูกต้อง ที่ผ่านมามีทีมวิจัยหลายทีมมีข้อผิดพลาดในด้านการจัดทำรายงานและในด้านการใช้ภาษา ต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้วิจัย

หนุ่มสาวจะมาพบปะเพื่อมองหาเนื้อคู่ของคนได้อีกด้วย แต่ปัจจุบันผู้คนให้ความสำคัญกับการแต่งงานจะคือน้อยลง สาเหตุมาจากเครื่องดนตรีที่ลดลงทำให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินลดลงไปด้วย และอีกสาเหตุคือผู้คนหันไปสนใจทีวีแทน เช่น พอเต็นจะก็ได้ซึกพักพอละครหลังข่าวมาส่วนใหญ่ก็จะกลับไปดูละครที่บ้านของตัวเอง

ด้านการแต่งกาย การแต่งกายมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันของชนเผ่าลาหู่อย่างมาก เพราะแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าซึ่งไม่มีใครเหมือน และที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมในช่วงเทศกาลต่างๆ ชาวลาหู่จะต้องแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าเท่านั้น หากใครคนใดคนหนึ่งไม่แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าจะถือว่าไม่เคารพต่อบรรพบุรุษและเทพเจ้า ซึ่งชาวลาหู่จะลงโทษด้วยการไม่นับถือว่าเป็นลูกหลานในชนเผ่า แต่ถึงอย่างไรก็ตามคนรุ่นใหม่ก็ได้เคร่งครัดในเรื่องการแต่งกายเท่าที่ควรบางส่วนแต่งทันสมัยเลียนแบบคนพื้นราบ หรือในการทำพิธีกรรมบางคนก็แต่งชุดไม่ครบเหมือนในอดีต สาเหตุก็มาจากการเลียนแบบแฟชั่นในเมือง ที่นำเข้าโดยเด็กที่ไปเรียนในเมือง หรือผู้ใหญ่ที่เข้าไปทำงานในเมือง รวมทั้งการรับวัฒนธรรมการแต่งกายจากบุคคลภายนอกที่เข้าไปในชุมชน

ด้านสมุนไพร ยาสมุนไพรเป็นยาแผนโบราณที่มีใช้สืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษเนื่องจากในอดีตคมนาคมขนส่งไม่สะดวกสบายเหมือนในปัจจุบัน หากมีการเจ็บไข้ได้ป่วยชาวลาหู่จะใช้ยาสมุนไพรที่มีตามป่าเขามาใช้รักษาเยียวยา จากการสำรวจยาสมุนไพรที่มีอยู่ใกล้บริเวณชุมชนเมื่ออยู่ถึง 27 ชนิด และแต่ละชนิดก็มีสรรพคุณในการรักษาที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันเมื่อการติดต่อสื่อสารกับภายนอกสะดวกสบายขึ้นชาวลาหู่นิยมไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล หรือซื้อยาแผนปัจจุบันมารักษาแทนยาสมุนไพร สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีผู้ที่มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรลดน้อยลง ชาวคนสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่แซแล บ้านห้วยน้ำริน ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคนในชุมชนเป็นคนทำวิจัยด้วยตัวเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่แซแล 2) เพื่อค้นหาแนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าลาหู่แซแล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่มา 5 ด้านด้วยกัน คือ ด้านศาสนา ด้านดนตรี ด้านการเต้นจะคี ด้านการแต่งกาย ด้านสมุนไพร ผลการศึกษาพบว่า

ด้านศาสนา ศาสนามีความสำคัญกับชนเผ่าลาหู่แซแลเป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า เป็นตัวบ่งชี้เจตจำนงใจของชนเผ่าให้อยู่ในหลักคุณธรรมและศีลธรรมอันดีงาม ชาวลาหู่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งถือปฏิบัติมาอย่างช้านาน และนอกจากนั้นยังมีการนับถือผีต่างอีกเช่น ผีเจ้าป่า ผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีน้ำ ผีเรือน เป็นต้น จากความเชื่อและการนับถือผีต่างๆ ทำให้ลาหู่มีพิธีกรรมทางศาสนาในเทศกาลต่างๆ เพื่อเป็นการบวงสรวงผีและเทพเจ้า เช่น เทศกาลปีใหม่ กินข้าวใหม่ ทำบุญบ้าน เป็นต้น สภาพปัญหาในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับพิธีกรรมทางศาสนา เพราะจะไปสนใจเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มาในรูปแบบ ทีวี ซีดี เครื่องเสียง ฯลฯ

ด้านดนตรี ดนตรีมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่แซแลก็เนื่องด้วยเครื่องดนตรีเป็นสิ่งที่ต้องใช้มาประกอบพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ในด้านศาสนา หากไม่มีเครื่องดนตรีก็ไม่สามารถที่จะทำพิธีกรรมนั้นๆ ได้ และนอกจากนั้นเครื่องดนตรียังมีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมในช่วงเทศกาลต่างๆ เพราะในทุกเทศกาลลาหู่จะมีการเต้นจะคี เครื่องดนตรีจึงมีความสำคัญในการให้ความสนุกสนานครึกครื้น ดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาร่วมเต้นในลานเต้นจะคี แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ในปัจจุบันเครื่องดนตรีได้ลดน้อยลงไปมาก และผู้เป่าเครื่องดนตรีเป็นก็ลดน้อยลงเช่นกัน ส่งผลให้พิธีกรรมต่างๆ ที่จะมีการเต้นจะคีมีผู้ให้ความสนใจน้อยลง พิธีกรรมจึงไม่ครึกครื้นและสมบูรณ์แบบเหมือนในอดีต

ด้านการเต้นจะคี ประเพณีการเต้นจะคีได้เกิดขึ้นพร้อมกับศาสนาและความเชื่อของชาวลาหู่ในทุกพิธีกรรมตามเทศกาลต่างๆ จะต้องมีการเต้นจะคีเพราะคนในชนเผ่ามีความเชื่อว่าเป็นการเต้นบวงสรวงเทพเจ้า นอกจากนั้นการเต้นจะคียังทำให้คนในชนเผ่ามีความสมัครสมานสามัคคีกันอีกด้วยเพราะการเป่าเครื่องดนตรีจะต้องมีการช่วยเหลือสับเปลี่ยนกันเป่า การเต้นจะคียังมีความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งกายชุดประจำเผ่า เพราะการที่คนลาหู่จะเข้าไปในลานเต้นจะคีได้บุคคลผู้นั้นต้องแต่งชุดประจำเผ่าให้ครบชุด และนอกจากนั้นลานเต้นจะคียังเป็นสถานที่ที่

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
- บทที่ 1 บทนำ	1
- บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของเผ่าลาหู่แซแลบ้านห้วยน้ำริน	4
- บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	7
- บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	20
- บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล ภาคผนวก	35
- ชื่อและประวัติทีมวิจัย	38
- รูปภาพประกอบ	39
- บรรณานุกรม	43

บรรณานุกรม

นายจะกำหลง จะคี สัมภาษณ์วันที่ 29 มี.ค. ถึง 31 มี.ค. 2545 สัมภาษณ์ในด้านศาสนา
ของชนเผ่าลาหู่แซแล

นายจะฟือ แก่หนาน สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน ถึง 9 เมษายน 2545 สัมภาษณ์ในด้านดนตรี

นายจะแบะ จะบูและนางนาฟือ แซ่แมะ สัมภาษณ์วันที่ 21 เมษายน ถึง 23 เมษายน 2545
สัมภาษณ์ในด้านสมุนไพร

นายแหมะแก จะกอและนายจะยอ จะกำ สัมภาษณ์วันที่ 1 พ.ค. ถึง 3 พ.ค. 2545 สัมภาษณ์
ในด้านการเดินจะคี

นางนาทอ จะทอและนายพนาธรรม จะบู สัมภาษณ์วันที่ 19 พ.ค. ถึง 21 พ.ค. 2545
สัมภาษณ์ในด้านการแต่งกายชุดประจำเผ่าของลาหู่แซแล

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา ความสำคัญกับปัญหา

หมู่บ้านห้วยน้ำรินเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอ(หรือลาหู่) เคยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขเรื่อยมา โดยอาศัยประเพณีวัฒนธรรมประจำเผ่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ต่อมาเมื่อความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามา ประกอบกับการที่ประชาชนในหมู่บ้านได้คบค้าสมาคม เข้าสู่สังคมภายนอกมากขึ้น และได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น โทรทัศน์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนบางกลุ่มหลงใหลและละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง บางครั้งแทบไม่มีเวลาปฏิบัติตามพิธีกรรมประเพณีที่สำคัญเลย เช่น การทำบุญ การเดินจะคี เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและเด็กๆ เห็นประเพณีพิธีกรรมเป็นเพียงสื่อกลางที่ทำให้พวกเขาได้มีโอกาสแสดง ความสนุกสนานกันเท่านั้น แทบจะมองไม่เห็นความสำคัญทางด้านจิตสำนึกและความสำคัญที่แท้จริงเลย แม้แต่การแต่งกาย ภาษาและกิจกรรมวัฒนธรรมอื่นๆ ก็รับมาจากแบบอย่างของสังคมพื้นราบอย่างหลากหลาย เช่น การชอบดื่มเหล้าในช่วงเทศกาลประจำปี และชอบทะเลาะวิวาทก่อความวุ่นวายจนทำให้ประเพณีเสียหาย ไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมของตนเองเลย หากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไป ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ประจำเผ่าก็จะสูญหายไปจากหมู่บ้าน ในที่สุดความไม่สงบสุขก็จะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ดังนั้นผู้นำฝ่ายพิธีกรรม ทีมวิจัยและคณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงได้ปรึกษารื้อฟื้นกันว่า ควรจะช่วยกันแก้ไขฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามประจำเผ่าเอาไว้ โดยการเปิดอบรมเพื่อชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการฝึกสอนเพื่อเป็นแบบอย่างให้ชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อไป

ทีมวิจัยชุมชนได้ร่วมกันศึกษารวบรวมข้อมูลด้านประเพณีวัฒนธรรม 5 อย่าง โดยผู้รู้ ทีมวิจัยชุมชนมีส่วนร่วมกันยังไม่มาก เพราะยังไม่ได้เข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย ทีมวิจัยและผู้รู้ร่วมกันอธิบายถึงงานวิจัยชุมชน จึงทำให้บางส่วนเริ่มมีความสนใจ แต่อย่างไรก็ตามไม่นานทุกคนจะเข้าใจสำหรับข้อมูลที่ให้เก็บ 5 ด้าน เพราะชุมชนมีส่วนรู้ส่วนช่วย โดยเฉพาะผู้รู้และชุมชนรวมทั้งทีมวิจัย และได้สรุปรวบรวมข้อมูล 5 ด้านดังนี้

1. ด้านศาสนา
2. ด้านดนตรี
3. ด้านการแต่งกาย
4. ด้านการจะคี
5. ด้านสมุนไพร

สภาพปัญหาเนื่องจากปัจจุบันกับสมัยก่อนแตกต่างกัน ลาหู่สมัยก่อนอยู่แบบวิถีชีวิตของคนภูเขาเอง ใช้ชีวิตที่เป็นธรรมชาติและเครือญาติกัน ทั้งมีประเพณีของตนเอง แต่ปัจจุบันลาหู่ มีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกและเริ่มนิยมของเทคโนโลยียอมรับวัฒนธรรมภายนอก เหตุนี้จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่เริ่มละทิ้งประเพณีของตนเอง ทั้งชุดประจำเผ่า การเต้นจะก็ก็ไม่ค่อยสนใจ คนตรีประจำเผ่าก็คิดว่าล้าสมัย เป็นเพราะเหตุนี้ ทีมวิจัยและผู้วิจัยจึงร่วมมือกันทำโครงการแนวทางการฟื้นฟูและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าลาหู่ด้วยตนเอง เพื่อที่อยากจะให้ลาหู่ทุกคนรู้ว่าสิ่งที่ทุกคนมีอยู่แล้วเป็นสิ่งสำคัญและควรที่จะอนุรักษ์ไว้ ควบนานเท่านั้นและถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกนี้ไม่มีเหมือนลาหู่แน่แล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต
2. เพื่อค้นหาแนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

คำถามหลักของการวิจัย

จะมีแนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของเผ่าลาหู่แลแซได้อย่างไร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีด้านต่าง ๆ คือ ศาสนา คนตรี การแต่งกาย การเต้นจะก็ และสมุนไพร
2. ได้แผนและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
3. ได้ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละด้านจากผู้รู้ พร้อมทั้งปัญหาวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้น
4. ได้ข้อมูลของสภาพปัญหาวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าโดยเรียงลำดับตามความสำคัญ
5. ได้แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าลาหู่แลแซ

ระยะเวลาดำเนินงาน

เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนสิงหาคม 2545 รวม 6 เดือน

งบประมาณ

จำนวน 56,770 บาท(ห้าหมื่นหกพันเจ็ดร้อยเจ็ดสิบบาท)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศัพท์	ความหมาย
- ขอทิชอก่อ	วัฒนธรรมประเพณี
- เคาะจาเลอ	ปีใหม่
- จะซื่อจาเลอ	กินข้าวใหม่
- คะกูห์เลอ	ส่งเคราะห์หมู่บ้าน
- โบคีเลอ	ทำบุญ
- หรีอซากูห์เลอ	ทำบุญบ้าน(เลี้ยงผีเรือน)
- แก่หลูป่า	ปุจาร์ย(ผู้นำศาสนา)
- แปตูห์ป่า	ผู้นำฝ่ายพิธีกรรมและสวด
- คะแฉ่ฝา	ผู้นำหมู่บ้านในการตกลงกฎเกณฑ์ในหมู่บ้าน
- จ่าลี	ช่างตีเหล็กประจำหมู่บ้าน(หรือชาลา)
- ซากูห์เลอ	เรียกขวัญ เมื่อเจ็บป่วยหรือมีสิ่งลางสังหรณ์ไม่ดี
- โบเตจ่อ	เลี้ยงผีบรรพบุรุษ ที่เวียนมาถึง
- คะอูมาหมื่อ	การเลี้ยงผีก่อนจะปลูกพืช
- เคาะหน้โหงะ	การใส่ผีหลังปีใหม่ สิ่งที่ไม่ดีให้ออกจากหมู่บ้าน
- อิกะหรีอหน้	การเลี้ยงผีน้ำ
- นากี้	การบวงสรวงเจ้าที่เจ้าทางก่อนปลูกข้าว
- ซาปี	การบวงสรวงเจ้าที่ให้ปกป้องหมู่บ้าน
- หน่อโกมา	แคนใหญ่เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีต่างๆ
- หน่อซี	แคนกลางเป็นเครื่องดนตรีที่รองจากแคนใหญ่
- หน่อแกแหละ	แคนเล็กเครื่องดนตรีที่ช่วยสร้างความสนใจเพราะทำให้สนุกสนาน
- แฉ่	ขลุ่ยที่ใช้เป่าเพื่อความรักของหนุ่มสาว
- อาปู	เลื้อ(เลื้อยคลุม)
- ห่า	กางเกงลาหู่
- อะยี้	ผ้าคลุมศีรษะ
- อ่อคือ	เครื่องประดับทุกอย่างและที่กรบชุดของลาหู่
- คีอเตาะกู	ถุงน่องที่เป็นเอกลักษณ์ของลาหู่แลแซ
- จะคี	การเดินรำของชนเผ่าลาหู่แลแซ
- นะซื่อนะหย่อย	ยาสมุนไพรตามธรรมชาติ
- คะเวไทย	สวัสดิ์,ขอบคุณ

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของเผ่าลาหู่แซแล หมู่ 8 บ้านห้วยน้ำริน

ประวัติความเป็นมาของเผ่าลาหู่แซแล

ลาหู่มีความเชื่อและเล่าต่อกันมาว่า เผ่าลาหู่หรือชนชาติลาหู่ในอดีตซึ่งนานมาแล้วหลายศตวรรษได้อาศัยอยู่ในประเทศจีนเป็นเวลานานพอสมควร ต่อมาประเทศจีนเกิดสงครามขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ไม่สงบสุข สงครามในครั้งนี้เป็นสงครามระหว่างเชื้อชาติจีนกับกุลา ระหว่างการทำสงครามนั้นจีนได้ขอความช่วยเหลือจากเผ่าลาหู่แซแล แต่กลับได้รับการปฏิเสธ เป็นเพราะลาหู่ไม่อยากจะเกี่ยวพันด้วย ดังนั้นกุลาจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากเผ่าลีซอ แต่ก็ได้รับการปฏิเสธอีกเช่นกัน จีนกับกุลาจึงได้ทำสงครามกัน จีนได้รับชัยชนะจากกุลา จากนั้นประเทศจีนก็ได้เกิดความสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง และแล้วต่อมาจีนก็ได้รื้อฟื้นอดีตคอนไปขอความช่วยเหลือจากลาหู่ จึงเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก จนได้เกิดทำสงครามกับเผ่าลาหู่ แต่ก็ได้รับความพ่ายแพ้ไป สาเหตุที่ทำให้ลาหู่ได้รับชัยชนะในครั้งนี้เป็นเพราะลาหู่มีอาวุธที่ดีกว่าจีน คือ มีด และหน้าไม้พิเศษที่สามารถยิงครั้งเดียวได้สามดอก แต่จีนก็ยังไม่วางความพยายามที่จะเอาชนะลาหู่ให้ได้ จึงเกิดความคิดอย่างหนึ่งคือ ผลิตเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า "อาถ่า" เป็นเครื่องดนตรีชิ้นเล็กๆที่ผลิตจากไม้ไผ่ จีนจึงวางแผนนำเครื่องดนตรีชนิดนี้ไปแลกกับหน้าไม้ โดยใช้ให้ชายหนุ่มรูปงามไปเป่าให้สาว ๆ ลาหู่ฟัง จนสาวลาหู่ติดใจกับเครื่องดนตรีชนิดนี้ เข้าเป่าหมายของจีน จีนจึงให้หนุ่ม ๆ เอา อาถ่า ไปแลกกับหน้าไม้มาให้หมด แล้วจีนก็เปิดสงครามกับลาหู่อีกครั้ง จีนได้รับชัยชนะเพราะลาหู่ขาดอาวุธสำคัญดังกล่าว จึงไม่สามารถอยู่ในประเทศจีนต่อไปได้ จึงอพยพมาอยู่ที่ประเทศพม่าได้หนึ่งยุคสมัย ต่อมาได้อพยพมาอยู่ที่คอย "จะตอย" ซึ่งเป็นเขตชายแดนระหว่างพม่ากับไทย ต่อมาได้อพยพจากคอยสามจุ มาอยู่ที่คอยลาน ก็เพราะว่าเวลาทำมาหากินก็ต้องแบ่งให้กับพม่าหรือไทยส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับว่าทำในเขตประเทศใด อาศัยอยู่ที่คอยลานนานพอสมควร ต่อมาก็พากันอพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ อ.แม่สลด จ.ตาก อยู่ได้ประมาณ 20 ปี บางกลุ่มก็เกิดความคิดขึ้นมาว่า สถานที่อื่นน่าจะ มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์กว่า จึงได้แยกย้ายกันไปตามพื้นที่ที่คิดว่าอุดมสมบูรณ์กว่านั้น เช่น อ.อมก๋อย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย และอีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ที่ อ.แม่สลด จ.ตาก จนถึงปัจจุบันนี้

ส่วนชาวบ้านห้วยน้ำรินได้อพยพมาจาก อ.แม่สลด จ.ตาก มาอยู่ที่บ้านแม่โต ซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแกในปัจุบัน อยู่ได้ประมาณ 10 กว่าปี คิดว่าอยู่ห่างไกลความเจริญเกินไป จึงพากันมาอยู่ที่บ้านดอยมด อยู่ได้ประมาณ 15 ปีเกิดความขัดแย้งกันในหมู่บ้าน จึงแตกแยกออกเป็น 5 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านห้วยโป่ง 2. บ้านห้วยม่วง 3. บ้านแสนเจริญ 4. บ้านห้วยน้ำริน 5. บ้านดอยมด

ประวัติการจัดตั้งหมู่บ้าน

บ้านห้วยน้ำรินได้จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2517 โดยได้อพยพมาจากบ้านดอยมด ปัจจุบันมีครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 73 ครัวเรือน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป

บ้านห้วยน้ำรินตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้าประมาณ 43 กิโลเมตร อยู่ทางทิศใต้ ของตำบลแม่เจ็ดยี่ใหม่ การเดินทางจาก จ.เชียงใหม่ - เชียงราย ระหว่างกิโลเมตรที่ 63 - 64 แยกขวาไปตามเส้นทางลาดลงอีกประมาณ 9 กิโลเมตร

บ้านห้วยน้ำรินมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 3.84 ตารางกิโลเมตร (2,307 ไร่) จำแนกเป็น

- พื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 75 ไร่ (ร้อยละ 3.25 ของพื้นที่ทั้งหมด)
 - พื้นที่การเกษตร ประมาณ 480 ไร่ (ร้อยละ 20.81 ของพื้นที่ทั้งหมด)
 - พื้นที่สาธารณะ ประมาณ 2 ไร่ (ร้อยละ 0.09 ของพื้นที่ทั้งหมด)
 - พื้นที่ป่าไม้และภูเขา ประมาณ 1,750 ไร่ (ร้อยละ 75.86 ของพื้นที่ทั้งหมด)
- พื้นที่การเกษตรจำแนกเป็น
- พื้นที่พืชไร่ ประมาณ 100 ไร่ (ร้อยละ 26.69 ของพื้นที่ทั้งหมด)
 - พื้นที่พืชสวน ประมาณ 318 ไร่ (ร้อยละ 65.80 ของพื้นที่ทั้งหมด)
 - พื้นที่ปลูกผัก/ดอกไม้ ประมาณ 65.25 ไร่ (ร้อยละ 13.50 ของพื้นที่ทั้งหมด)

ข้อมูลด้านกายภาพ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชัน มีที่ราบและที่ลาดเชิงเขาเล็กน้อย ความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว มีลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ลำห้วยแม่น้อย

ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านห้วยน้ำรินมีอาชีพหลักคือการทำไร่และทำสวน พืชไร่ที่ปลูกกันเป็นส่วนใหญ่ คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วแดง ในส่วนพืชสวนที่ปลูกก็มีทั้ง ไม้ผล ไม้ดอก และผักอันได้แก่

- ไม้ผลที่ปลูก คือ บัวย พลับ ท้อ ลิ้นจี่ ไม้ผลที่กล่าวมาส่วนใหญ่ก็เป็นไม้ผลที่โครงการหลวงให้การส่งเสริมและสนับสนุน
- ไม้ดอกที่ปลูก คือ ดอกฟุทซี่ (ตุ้มเงินตุ้มทอง) ดอกลิเอทริส (ดอกม่วง) และเฟิร์นหนัง

- ผักที่ปลูก คือ ผักสะหลัดหวาน สะหลัดหัว (หอมฟ่อ) ผักสะหลัดใบแดง เป็นต้น

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ในด้านการประกอบอาชีพ และด้านรายได้ มีข้อมูลดังนี้

- ครัวเรือนที่ทำการเกษตรมีจำนวน 49 ครัวเรือน (ร้อยละ 92.45 %)
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างมีจำนวน 36 ครัวเรือน (ร้อยละ 67.92)
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายมีจำนวน 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 7.55)
- ประกอบอาชีพอื่นๆ 39 ครัวเรือน (ร้อยละ 73.58)

ในด้านรายได้เฉลี่ย 20,000 บาท ต่อปี ต่อครอบครัว ซึ่งได้มาจากภาคเกษตร 15,000 บาท และนอกภาคเกษตร 5,000 บาท

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ทีมวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานบริบทชุมชนและศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าลาหู่ชนแล 5 ด้าน อันได้แก่

1. ด้านศาสนา
2. ด้านดนตรี
3. ด้านการเดินจะคี
4. ด้านการแต่งกาย
5. ด้านสมุนไพร

ซึ่งได้สรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยโดยแบ่งออกเป็นรายการกิจกรรมได้ทั้งหมด 10 กิจกรรม ดังนี้

1. จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้รับรู้และเข้าใจต่อการทำโครงการวิจัย
2. เพื่อชี้แจงงบประมาณทั้งหมดของการดำเนินงาน

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัยหลัก 6 คน
2. ผู้รู้ทั้ง 5 ด้าน 7 คน อันได้แก่
 - 2.1 ผู้รู้ด้านดนตรี 1 คน
 - 2.1 ผู้รู้ด้านศาสนา 2 คน
 - 2.3 ผู้รู้ด้านการแต่งกาย 1 คน
 - 2.4 ผู้รู้ด้านการเดินจะคี 1 คน
 - 2.5 ผู้รู้ด้านสมุนไพร 2 คน
3. ชาวบ้าน 33 คน

เวลา / สถานที่

1 วัน / บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

วิธีการ

- ตัวแทนทีมวิจัยหลักประกาศเสียงตามสายเพื่อนัดเวลาและสถานที่ประชุม
- หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยหลักชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยและงบประมาณ โดยบอกความเป็นมาของโครงการ / วัตถุประสงค์โครงการ / เป้าหมายของ

โครงการ / ชี้แจงรายละเอียดการได้มาของงบประมาณและการใช้งบ
ประมาณ / ชี้แจงระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยและชี้แจงขั้นตอนการ
ดำเนินงาน

เครื่องมือ

สมุดจดบันทึก (เครื่องเขียนต่างๆ)

ผลที่ได้

ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้รู้ ผู้สนใจ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มสตรี

2. การรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้รู้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ข้อมูลประชากร / อาชีพ / ผู้รู้
/ สภาพแวดล้อมของชุมชน

ผู้เข้าร่วม/ผู้ดำเนินงาน

1. ทีมวิจัย 7 คน
2. ผู้นำชุมชน 7 คน
3. กลุ่มเยาวชน 10 คน
4. กลุ่มสตรี 2 คน

เวลา / สถานที่

ใช้เวลาในการศึกษาข้อมูล 2 วัน / ไม่จำกัดสถานที่ บางครั้งใช้ที่บ้านผู้นำ
บางครั้งใช้ที่ศาลาอเนกประสงค์

แหล่งที่ได้มาของข้อมูล

- ผู้รู้ในหมู่บ้าน
- ข้อมูลมือสองจากโครงการหลวง

วิธีการ

- ประชุมทีมวิจัยเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน
- ทีมวิจัยแต่ละคนเข้าหาผู้รู้ในชุมชน
- นัดวัน เวลา สถานที่ ในการจัดประชุม
- จัดเวทีชาวบ้านเพื่อชี้แจงบทบาทหน้าที่ทีมในการรวบรวมข้อมูล
- หาข้อมูลมือสองจากโครงการหลวง และสัมภาษณ์ผู้รู้ในหมู่บ้าน

เครื่องมือ

- เทปอัด

- เครื่องเขียน (สมุด กระดาษ ปากกา ดินสอ ฯลฯ)
- กล้องถ่ายรูป

บทเรียนที่ได้

- กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี บางส่วนไม่เข้าใจรายละเอียดงบประมาณจึงไม่เข้าร่วมประชุม (บางส่วนเข้าใจว่าทำไมไม่มีค่าเสียเวลาในการประชุม หรือ เข้าใจว่าทีมวิจัยหลักจะเอางานวิจัยของชุมชนไปขายเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มตน)

วิธีการแก้ไข

- ชี้แจงรายละเอียดแผนการทำงานทั้งหมดของโครงการวิจัย รวมทั้งแผนการใช้จ่ายงบประมาณทั้งหมดให้ชุมชนเข้าใจ โดยชี้แจงทั้งในที่ประชุมใหญ่ ทั้งที่บ้านของสมาชิกในชุมชน หรือเมื่อเจอตัวคนที่ไม่เข้าใจที่ไหนก็จะพูดคุยเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ

ผลที่ได้

- ได้รับความพร้อมเพรียงของทีมวิจัย ผู้รู้ ผู้ที่สนใจ
- ได้ข้อมูลบริบทชุมชนตามที่ต้องการ

3. จัดเวทีค้นหาผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 5 ด้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อที่จะหาผู้รู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านศาสนา ด้านดนตรี ด้านการเต้นจะคี ด้านการแต่งกาย ด้านสมุนไพร
2. เพื่อให้ผู้รู้มาให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 5 ด้าน
3. เพื่อให้ผู้รู้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 5 ด้าน

ผู้เข้าร่วม

1. ผู้รู้ทั้ง 5 ด้าน 7 คน
2. ทีมวิจัยหลัก 6 คน
3. ชาวบ้าน (ผู้ที่สนใจ) 30 คน

เวลา/สถานที่

ใช้เวลาทั้งหมด 1 วัน / ใช้สถานที่ที่ศาลาอเนกประสงค์

วิธีการ

- ประชุมทีมวิจัยหลักพร้อมแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ไปหาพบตามผู้รู้

- ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัยพร้อมทบทวนให้ผู้รู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย
- นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ในการประชุมกับผู้รู้
- จัดเวทีเพื่อค้นหาผู้รู้ทั้ง 5 ด้าน โดยให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและตกลงกันว่า จะให้ผู้รู้คนไหนให้ความรู้เรื่องอะไร

เครื่องมือ

- กล้องถ่ายรูป
- เครื่องเขียนต่างๆ

บทเรียนที่ได้

- ผู้รู้บางท่านรู้สึกไม่มั่นใจว่าจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ ได้หรือไม่
- ผู้รู้บางคนมีความเข้าใจต่อโครงการช้าแต่ก็มีบางคนที่เข้าใจง่ายและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

วิธีแก้ไข

- ทีมวิจัยให้ผู้รู้และผู้นำหมู่บ้านรวมทั้งคนอื่นๆ มาช่วยยืนยันความสามารถของผู้ที่ถูกเลือกให้รู้สึกมั่นใจมากยิ่งขึ้น
- ผู้ที่เข้าใจโครงการช้าทีมวิจัยจะพยายามอธิบายเกี่ยวกับตัวโครงการวิจัยให้ผู้เข้าใจเร็วขึ้น

ผลที่ได้

- ได้ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่ชนเผ่าทั้ง 5 ด้าน
- ได้รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีในชนเผ่าของตนเอง
- ได้รู้ถึงวิธีการดำเนินการจัดหาผู้รู้
- ทีมวิจัย ผู้รู้ และผู้ที่สนใจ มีความร่วมมือกันและมีความสามัคคีในการดำเนินงานร่วมกันมากขึ้น
- ได้สร้างจิตสำนึกให้กับคุณรุ่นใหม่

4. จัดเวทีแบ่งบทบาทหน้าที่ทั้งทีมวิจัยและผู้รู้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยและผู้รู้ได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. เพื่อกำกับ กำชับ และกระตุ้นทีมวิจัยและผู้รู้ให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 7 คน
2. ผู้รู้ 5 คน
3. ผู้สนใจ 8 คน

เวลา/สถานที่

1 วัน / ศาลาอเนกประสงค์

วิธีการ

- ทีมวิจัยแบ่งงานเพื่อไปประสานกับผู้รู้เพื่อนัดหมายการประชุมก่อน 1 วัน
- ประกาศข่าวเตือนทางเสียงตามสายเพื่อนัดประชุม
- แบ่งหน้าที่ทีมวิจัยและผู้รู้ที่จะให้รับผิดชอบในแต่ละด้าน แต่ละคน

เครื่องมือ

- เสียงตามสาย
- เครื่องเขียนต่างๆ
- เทปอัด
- กล้องถ่ายรูป

บทเรียน

- ผู้รู้และทีมบางส่วนไม่เข้าใจระบบการบริหารจัดการโครงการ กังวลเรื่องความโปร่งใสการจัดการการเงิน / บัญชี

วิสัยทัศน์

- ชี้แจงการจัดการอย่างโปร่งใส
- จัดค่าใช้จ่ายอย่างละเอียดทุกครั้ง

ผลที่ได้

- ได้รู้และเข้าใจในตัวโครงการ แนวทางฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของเผ่าลาหู่แซต คือเข้าใจความเป็นมาของโครงการและได้เข้าใจขั้นตอนในการดำเนินงานรวมทั้งการวางแผนที่จะประกอบกิจกรรมอีกด้วย
- ได้รู้ถึงความสำคัญของโครงการวิจัย
- ได้รับความร่วมมือจากผู้รู้ผู้สนใจรวมทั้งทีมงานวิจัย

- ได้รับความร่วมมือจากผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

5. เก็บข้อมูลด้านศาสนากับสมุนไพร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำการเก็บข้อมูลในด้านศาสนากับสมุนไพรซึ่งเป็นวิถีการดำรงชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าลาหู่แซแล
2. เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาและสมุนไพรของชนเผ่าลาหู่อย่างถ่องแท้
3. เพื่อศึกษาค้นคว้าและหาแนวทางฟื้นฟูศาสนาและภูมิปัญญาในเรื่องสมุนไพร

ผู้เข้าร่วม/ผู้ดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยหลัก 6 คน
2. ผู้รู้ 2 คน
3. ผู้สนใจ 28 คน

เวลา/สถานที่

- 4 วัน (ศาสนา 2 วัน สมุนไพร 2 วัน)
- สถานที่ศาลาอเนกประสงค์บ้านห้วยน้ำริน

วิธีการ

- ทีมวิจัยได้ทำการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ กับผู้รู้ให้มาเพื่อทำการเก็บข้อมูลทั้ง 2 ด้าน
- ให้ผู้รู้เล่าแล้วให้ทีมวิจัยจดบันทึก (จดตาม) โดยมีประเด็นคำถามดังนี้ ด้านศาสนา

- ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าลาหู่
- ศาสนากับความเชื่อ
- วัสดุอุปกรณ์ในการใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนา
- ประโยชน์และความสำคัญของการประกอบพิธีกรรม
- ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

ด้านสมุนไพร

- ประวัติความเป็นมาของการใช้ยาสมุนไพร
- ชนิดของตัวยา
- วิธีการใช้หรือการผสมเพื่อเพิ่มสรรพคุณของยา

- ประโยชน์หรือสรรพคุณของตัวยา

- เรียบเรียงตามลำดับความสำคัญด้านศาสนาและด้านสมุนไพร

เครื่องมือ

- เครื่องเขียนต่างๆ
- เทปอัด
- กล้องถ่ายรูป

ผลที่ได้

- ได้เห็นการทำงานของทีมวิจัยอย่างเป็นระบบ
- ได้เห็นความพยายามของผู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้
- ได้เห็นความร่วมมือของทีมวิจัยและผู้สนใจที่พยายามจะทำการเรียนรู้ ฟัง และจดเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด
- ได้รับความรู้จากการเก็บข้อมูลในทั้ง 2 ด้าน
- ได้เห็นความกระตือรือร้นของผู้ที่สนใจที่พยายามจะศึกษา
- ได้เห็นความสามัคคีของทีมนักวิจัย ผู้รู้ และผู้สนใจ
- ได้รู้ถึงข้อผิดพลาดในการทำงาน
- ได้รู้ถึงวิธีการเก็บข้อมูลและทำให้ทีมวิจัย ผู้รู้ มีความเชื่อมั่นและมีความไว้วางใจกันมากขึ้น
- ผู้รู้และทีมวิจัยได้ประสบการณ์จากการเก็บข้อมูล

6. การหาประสบการณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับยาสมุนไพรแต่ละชนิด
2. เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ถึงประโยชน์ของยาสมุนไพร
3. เพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย	7 คน
ผู้รู้	1 คน
ผู้นำทาง	1 คน
ที่ปรึกษา	3 คน
ผู้สนใจ	1 คน

สถานที่/เวลา

น้ำตกแม่โต	1 วัน 23 มี.ค. 45
คอยห้วยปากกล้วย	1 วัน 24 มี.ค. 45
บ้านเก่าหลวง	1 วัน 25 มี.ค. 45

วิธีการ

ทีมงานวิจัยได้นัดหมายกับผู้รู้ผู้สนใจเพื่อที่จะเดินทางไปหา yasmun phrai และ non nai pa ได้นัดหมายวันเวลาที่จะเดินทางและการดำเนินงานตามโครงการ โดยได้นัดหมายกันในระหว่างวันที่ 23 - 25 มีนาคม 2545 และได้ออกเดินทางในวันที่ 23 มีนาคม 2545 ระหว่างทางได้หา yasmun phrai ไปด้วยโดยมีผู้รู้ในตำบล yasmun phrai เป็นผู้บอกว่า yasmun phrai แต่ละชนิดมีสรรพคุณว่าอย่างไร วันแรกที่ไปได้ไปพักที่น้ำตกบ้านแม่โต วันที่สองได้ไปพักที่คอยห้วยปากกล้วยบ้านเก่าหลวง การหา yasmun phrai ในครั้งนี้มีผู้รู้ผู้สนใจและทีมงานวิจัยรวมทั้งหมด 13 คน ได้ yasmun phrai ทั้งหมด 11 ชนิดด้วยกัน โดยแต่ละชนิดได้รู้ถึงประโยชน์และโทษของ yasmun phrai ผู้รู้ทางด้าน yasmun phrai ได้อธิบายและได้แยก yasmun phrai ออกเป็นแต่ละชนิด

เครื่องมือ

- เครื่องเขียน
- กล้องถ่ายรูป
- มีด
- เสียม
- ถุงใส่ยา
- ตะกร้า

บทเรียนที่พบ

ปัญหาและอุปสรรค

- ผู้รู้ยังไม่เข้าใจถึงขั้นตอนการดำเนินงานของทีมวิจัย
 - ระยะเวลาในการเดินทางลำบากเพราะประสบกับปัญหาไฟป่า
 - yasmun phrai บางชนิดหาได้ยากและระยะทางก็ไกลใช้เวลานาน
- วิธีการแก้ไข
- ทีมงานวิจัยอธิบายขั้นตอนการดำเนินงานให้กับผู้รู้ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้
 - นำ yasmun phrai บางชนิดที่หาได้ยากมาทดลองปลูกภายในหมู่บ้าน

ผลที่ได้

- ชุมชนและทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ yasmun phrai มากขึ้น

- รู้ถึงวิธีการใช้ยาสมุนไพรรู้ถึงขนาดและสรรพคุณของยาสมุนไพร
- ทีมงานวิจัยและผู้สนใจได้นำความรู้ที่ได้ศึกษามาเน้นนำไปใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

7. เก็บข้อมูลด้านดนตรี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีด้านดนตรี
2. เพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีด้านดนตรี
3. เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีความรู้ด้านดนตรี

ผู้เข้าร่วม

1. ผู้รู้ 2 คน
2. ผู้เข้าร่วม 9 คน
3. ทีมวิจัย 5 คน

เวลา/สถานที่

3 วัน / สถานที่บ้านผู้รู้ด้านดนตรี

วิธีการ

- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกไปประสานงานกับผู้รู้ อีกส่วนไปประสานงานกับผู้สนใจให้มาเข้าร่วม
- นัดวัน เวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูลและศึกษาด้านดนตรี
- ปฏิบัติการเก็บข้อมูลโดยให้ผู้รู้เป็นผู้อธิบาย ทีมวิจัยเป็นผู้บันทึกและใช้เทปอัด ผู้เข้าร่วมเป็นผู้ซักถามตามประเด็นที่สงสัยหรือสนใจ
- กระตุ้นผู้เข้าร่วมให้มีความสนใจด้านดนตรีมากขึ้นโดยการนัดหมายวัน เวลาที่จะมาพบปะเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมด้านดนตรีกับผู้รู้อีกครั้ง

เครื่องมือ

- เทป
- เครื่องเขียน (สมุดบันทึก สมุด ปากกา)
- เครื่องดนตรีลาหู่ ใช้ประกอบการอธิบาย / บอกวิธีการเป่า

ผลที่ได้

- ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดนตรี
- ผู้รู้และทีมวิจัยได้เห็นความสำคัญของเครื่องดนตรี

- ชนเผ่าลาหู่เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพราะอุปกรณ์การทำดนตรีจะ
นำมาจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

8. เก็บข้อมูลด้านการเดินจะคี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีด้านการเดินจะคี
2. เพื่อจะให้เด็กรุ่นหลังเห็นความสำคัญของการเดินจะคี
3. เพื่อหาแนวทางฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีด้านการเดินจะคี

ผู้เข้าร่วม

1. ผู้รู้ 2 คน
2. ทีมวิจัย - 6 คน
3. ผู้เข้าร่วม 3 คน

เวลา / สถานที่

- 3 วัน / บ้านผู้รู้ด้านการเดินจะคี

วิธีการ

- ตัวแทนทีมวิจัย 3 คน ไปประสานงานกับผู้รู้ด้านการเดินจะคี
- นัดหมายวันเวลา สถานที่ในการเก็บข้อมูล
- ปฏิบัติการเก็บข้อมูลโดยให้ผู้รู้เป็นผู้ให้ข้อมูลและทีมวิจัยเป็นผู้จดบันทึก
- เก็บข้อมูลกับผู้เฒ่าในลานเดินจะคีเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม

เครื่องมือ

- เครื่องเขียน (สมุด ปากกา กระดาษ)
- กล้องถ่ายรูป

ผลที่ได้

- ผู้รู้และทีมวิจัยได้ข้อมูลตามที่ต้องการในด้านการเดินจะคี
- ผู้รู้ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมได้เห็นความสำคัญของการเดินจะคี

9. เก็บข้อมูลด้านการแต่งกาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีด้านการแต่งกาย
2. เพื่อที่จะให้ชุดประจำเผ่ายังคงอยู่และสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

ผู้เข้าร่วม

1. ผู้สนใจ 5 คน
2. ผู้รู้ 2 คน
3. ทีมวิจัย 6 คน

เวลา / สถานที่

3 วัน / บ้านสมชาย (หัวหน้าโครงการ)

วิธีการ

- ตัวแทนทีมวิจัย 3 คน ไปประสานงานกับผู้รู้ด้านการแต่งกาย
- ทีมวิจัยอีกส่วนไปประสานกับผู้สนใจในชุมชนที่อยากจะเข้าร่วมในเวทีเก็บข้อมูลด้านการแต่งกาย
- ปฏิบัติการณ์เก็บข้อมูลด้านการแต่งกายโดยให้ผู้รู้และผู้เข้าร่วมที่มีความรู้ด้านการแต่งกายให้ข้อมูล ทีมวิจัยเป็นผู้จดบันทึก
- ผู้รู้ใช้ผ้าที่จะนำมาตัดชุดประจำเผ่าเป็นสื่อและเป็นเครื่องมือประกอบการอธิบาย

เครื่องมือ

- ผ้าที่จะนำมาตัดชุดประจำเผ่า
- เครื่องเขียน

บทเรียน

- บางครั้งผู้รู้มีเวลาไม่ตรงกับทีมวิจัยทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ วิธีแก้ไขให้ผู้รู้เป็นผู้นัดหมายเวลาในการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

ผลที่ได้รับ

- ได้รับข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีด้านการแต่งกายตามที่ต้องการ
- ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมเข้าใจวิธีการแต่งชุดประจำเผ่าและเห็นความสำคัญในการแต่งชุดประจำเผ่า

10. จัดเวทีตรวจสอบและเรียบเรียงข้อมูล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาทั้งหมด
2. เพื่อเรียบเรียงเนื้อหาให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินงาน

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 6 คน

2. ผู้รู้ 7 คน
3. ผู้เข้าร่วม 10 คน

เวลา /สถานที่

3 วัน / ใช้สถานที่ที่ศาลาอเนกประสงค์และบ้านหัวหน้าโครงการ

วิธีการ

- ทีมวิจัยได้นัดหมายวันเวลาและสถานที่กับผู้รู้เพื่อที่จะทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มา
- ปฏิบัติการตรวจสอบข้อมูลโดยทีมวิจัยเล่ารายละเอียดของข้อมูลที่เก็บมาได้ให้ผู้รู้ฟัง
- ผู้รู้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปและให้ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลที่ผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องและยังเสนอให้ทีมวิจัยเขียนข้อมูลที่เป็นจริงไม่ควรเขียนข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริงเพราะอาจเกิดผลกระทบในทางที่ไม่ดีกับชนเผ่า
- ทีมวิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปในเวทีตรวจสอบข้อมูลมาสรุปเป็นภาพรวมและเรียบเรียงให้สมบูรณ์อีกครั้ง
- นำไปจัดพิมพ์

เครื่องมือ

- เครื่องเขียน (สมุด ปากกา กระดาษ)
- เทปอัด (นำมาเปิดเพื่อเน้นฟังร่วมกัน)
- อุปกรณ์เครื่องดนตรี / เครื่องแต่งกาย
- คิวยาสมุนไพร

บทเรียน

- ผู้รู้บางส่วนกลัวทีมวิจัยไปแต่งเติมข้อมูลเพราะชนเผ่าลาหู่มีญาติพี่น้องอยู่หลายพื้นที่ หากมีการแต่งเติมข้อมูลจะทำให้ข้อมูลผิดเพี้ยนไปจากวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าลาหู่ในพื้นที่อื่นๆ (ลาหู่ทุกพื้นที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแบบเดียวกัน)
- วิธีแก้ไข ทีมวิจัยพูดคุยสร้างความเข้าใจและคืนข้อมูลที่เป็นจริงให้กับผู้รู้ พร้อมยืนยันว่าไม่มีการแต่งเติม เพราะถ้ามีการแต่งเติมให้ผิดเพี้ยน ก็จะเสียทั้งชุมชน รวมทั้งทีมวิจัยด้วย

ผลที่ได้

- ได้ข้อมูลที่ต้องการทั้งหมด

- ได้เห็นความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล
- ได้รู้ถึงข้อผิดพลาดในการทำงาน
- ได้รู้ถึงวิธีการตรวจสอบข้อมูล และทำให้ทีมวิจัยและผู้มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น
- ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และถูกต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
- ผู้รู้และทีมวิจัยได้ประสบการณ์จากการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาหู่แซ แล โดยใช้วิธีการสอบถามและสัมภาษณ์จากผู้รู้ในแต่ละด้านทั้งเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และจัดเวทีพูดคุยกับผู้รู้หลายๆท่านใน 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านศาสนา
2. ด้านดนตรี
3. ด้านการเดินจะคี
4. ด้านการแต่งกาย
5. ด้านสมุนไพร

ซึ่งมีรายละเอียดของผลการดำเนินงานในแต่ละด้านดังนี้

ด้านศาสนา

ความสำคัญของศาสนากับชุมชน

ศาสนามีความสำคัญต่อชนเผ่าลาหู่แซเป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าลาหู่แซแล ซึ่งเป็นตัวยึดจิตใจของชนเผ่าให้อยู่ในคุณธรรมและศีลธรรม เช่น ไม่ทำเรื่องที่ไม่ดีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน หากฝ่าฝืนหรือทำผิดจะถูกลงโทษและถูกครหาจากชุมชน ชาวลาหู่มีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาโดยการนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งยึดถือปฏิบัติมาช้านาน และเป็นที่ยอมรับของชนเผ่าว่าเป็นศาสนาที่ดี ลาหู่มีความเชื่อและได้ถือปฏิบัติโดยการทำพิธีบวงสรวงผีต่างๆ และนอกจากจะนับถือผีบรรพบุรุษแล้วยังมีการนับถือผีอื่นๆอีกหลายอย่าง เช่น ผีเจ้าป่า ผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีน้ำ ผีเรือน เป็นต้น

การทำพิธีกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีก็มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าลาหู่เป็นอย่างมาก เพราะลาหู่มีความเชื่อว่าหากลาหู่ไม่ประกอบพิธีกรรมตามเทศกาลต่างๆ หรือถ้าหากขาดพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งไปจะส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาหู่ เช่น ความเป็นอยู่จะไม่สงบสุข หรือจะส่งผลให้มีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ ฉะนั้นชาวลาหู่จึงยังมีการประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่างๆอยู่อย่างเคร่งครัด การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อในเรื่องศาสนาซึ่งได้กลายมาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจนเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาหู่แซแลในปัจจุบัน

พิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติในช่วงเทศกาลต่างๆ ในปัจจุบัน และลาหู่เชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความสวยงาม มีดังนี้ เทศกาลปีใหม่ กินข้าวใหม่ ฟูจาเลอ(แต่งงานใหญ่) ปอยป่าติเลอ(ทำบุญใหญ่) กือซากู(ทำบุญบ้าน) และซากูเว(เรียกขวัญ)

ในการศึกษารวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลการประกอบพิธีกรรมในเทศกาลที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของชนเผ่าลาหู่มา 2 เทศกาล ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชาวลาหู่เป็นอันดับต้นๆ และศึกษาประเพณีหรือพิธีกรรมย่อยอีก 1 พิธีกรรม ดังนี้

1. เทศกาลปีใหม่

เทศกาลปีใหม่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวลาหู่เป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญ มีการคำหวัชขอมาต่อญาติผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นในหมู่บ้านตนเองหรือต่างบ้าน มีการจุดประทัด ยิงปืนเพื่อบวงสรวงเทพเจ้า อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสนุกสนานให้กับชนเผ่า เนื่องจากทำงานมาทั้งปี และเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่อีกด้วย

ขั้นตอนการประกอบพิธีคือ

1. ต้องทำบุญบ้านปูจารย์ (แก่หลู) เพื่อเป็นการบอกให้บ้านปูจารย์ได้รับรู้ว่าจะมีการประกอบพิธีใหญ่ คือเทศกาลปีใหม่ในอีกไม่ช้านี้

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

1. เทียนหรือซีผึ้ง 1 ก.ก
2. ฝ้าย 1 ว
3. ข้าวสาร 1 กระสอบ
4. หมู 1 ตัว (ต้องเป็นหมูตัวผู้เท่านั้น)
5. พริก,เกลือ
6. ฟิน 10 ตะกร้า
7. ขานแห้ง 1 ก.ก
8. ข้าวเปลือก 1 ลิตร

2. ทำบุญใหญ่บ้านปูจารย์ เพื่อเป็นการส่งเคราะห์ก่อนเข้าสู่ปีใหม่ การทำบุญใหญ่นี้จะเป็นการทำบุญทั้งหมู่บ้านโดยใช้สถานที่ที่บ้านปูจารย์เพียงที่เดียว ซึ่งจะมีการเก็บเงินทุกครอบครัวทั้งหมู่บ้าน เพื่อรวบรวมเงินไปซื้ออุปกรณ์มาประกอบพิธี

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ประกอบในพิธีมีดังนี้

1. หมูตัวผู้ 1 ตัว
2. เทียนซีผึ้ง 1 ก.ก
3. ฝ้าย 1 ว
4. ข้าวสาร 1 กระสอบ
5. พริก,เกลือ อย่างละ 1 ก.ก
6. ฟิน 10 มัด หรือ 10 ตะกร้า
7. ใบชาแห้ง 1 ก.ก

3. ทำบุญใหญ่เพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้มีดังนี้

1. หมูตัวผู้ 1 ตัว
2. ข้าวสาร 1 กระสอบ
3. เทียนขี้ผึ้ง 1 ก.ก
4. ฝ้าย 1 ว
5. พริกเกลือ อย่างละ 1 ก.ก
6. ฟิน 10 มัด หรือ 10 ตะกร้า
7. ใบชาแห้ง 1 ก.ก
8. ข้าวเปลือก 1 ลิตร
9. ยาสูบ 1 ก.ก พร้อมกระต่ายมวนยา

การทำบุญใหญ่เพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จะเริ่มกิจกรรมตั้งแต่การซ่อมแซมลานจะคี่เพื่อเตรียมที่จะใช้ในการเล่นจะคี่ในตอนกลางคืน ภาคกลางคืนก็จะมีการเล่นจะคี่ซึ่งในวันนั้นหรือคืนนั้นคนในหมู่บ้านจะต้องแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าของตนเอง เพื่อเป็นการบวงสรวงเทพเจ้าและเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสวยงามอันเกิดจากชุดประจำเผ่าอีกด้วย

การเล่นจะคี่นั้นก็ต้องเล่นทั้งคืน คือตั้งแต่หัวค่ำไปจนถึงสว่าง ภาคเช้าของวันที่สองของเทศกาลปีใหม่ ก็จะมีการเดินบนขานบ้านของปู่จารย์ เพราะว่าเทศกาลปีใหม่นี้จะมีการเดินจะคี่ทั้งหมด 4 คืน 4 วัน พอถึงวันที่สองก็จะมีการเล่นจะคี่เกิดขึ้น โดยเริ่มกันในหมู่บ้านก่อน พอวันที่สามก็เริ่มเล่นต่างบ้าน เพื่อเป็นการขอขมาและแสดงความเคารพต่อญาติพี่น้องต่างหมู่บ้าน โดยหนึ่งวันจะมีการเล่นจะคี่กันอยู่สองหมู่บ้าน เพราะหนึ่งปีจะมีการเล่นจะคี่กันครั้งหนึ่ง

พอถึงวันที่สี่ซึ่งเป็นวันสุดท้าย ก็จะมีการเดินบนขานบ้านของใครก็ได้ที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น เป็นอันว่าความสนุกของเทศกาลปีใหม่ได้จบสิ้นลง แต่ทว่าเทศกาลปีใหม่นี้ไม่ได้จบลงเพียงแค่นี้ เพราะเทศกาลปีใหม่นี้มีทั้งหมดประมาณ 1 เดือน ภายใน 1 เดือนก็ยังมีความสำคัญอยู่ กล่าวคือหากมีการทำผิดประเพณีในช่วงนี้ เช่น ก่อนการทะเลาะวิวาท ก็จะต้องมีการทำบุญเป็นการแก้ไข ส่วนวัสดุอุปกรณ์ก็เหมือนกับการทำบุญบ้านทำบุญใหญ่ที่กล่าวมาแล้ว ถ้าทำผิดแล้วไม่แก้ไขก็จะทำให้คนในครอบครัวที่ทำผิดนั้นป่วยไข้ไม่สบาย ถ้ายังอยู่ในช่วงเทศกาลปีใหม่ จะมีสิ่งของอยู่สองอย่างที่นำเข้ามาในหมู่บ้าน หรือในบ้านไม่ได้คือ ตันกล้วยหรือใบกล้วยและไม้ไผ่หรือใบไผ่ เพราะของสองสิ่งนี้ใช้เป็นอุปกรณ์ในการทำพิธีไล่ผีถือว่าไม่เป็นมงคลต่อชุมชนคนในหมู่บ้าน และอาจทำให้ชุมชนนั้นไม่สงบสุข หากผู้ใดนำเข้ามาแล้วคนนั้นหรือครอบครัวนั้นจะประสบกับอุบัติเหตุต่างๆถึงกับเสียชีวิตได้ เพราะถือว่าของทั้งสองสิ่งนั้นมีผีที่ไม่ดีสิงสถิตย์อยู่จึงไม่ควรนำเข้ามา

เทศกาลปีใหม่นี้แม้จะมีเวลายาวนานถึง 1 เดือน แต่ก็สนุกแค่ 4 วันเท่านั้น คือวันเล่นจะคี่ทั้ง 4 วัน 4 คืนและวันคำหัว พอถึงวันสุดท้ายของเทศกาลปีใหม่ของชาวลาหู่แซแลก็จะเป็น